

Interdisciplinarita v péči o kulturní dědictví II

Interdisciplinarity in the Care for Cultural Heritage II

Sborník abstraktů příspěvků
Conference proceedings (abstracts)

Litomyšl 23. - 24. 5. 2013

Interdisciplinarita v péči o kulturní dědictví II

Sborník abstraktů příspěvků

Mezinárodní mezioborová konference pořádaná Univerzitou Pardubice – Fakultou restaurování
u příležitosti 20 let výuky restaurování v Litomyšli (1993–2013)
ve dnech 23. – 24. května 2013
v rámci projektu Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu

Interdisciplinarity in the Care for Cultural Heritage II

Conference proceedings (abstracts)

The international interdisciplinary conference
organized by the Faculty of Restoration, University of Pardubice
on the occasion of the 20th anniversary of the study of restoration in Litomyšl (1993–2013),
in 23–24 May, 2013, held within the framework of the project Platform for the care and
conservation of historical monuments

uspořádala Petra Hečková

Tato publikace byla vydána v rámci projektu
Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu (registrační číslo CZ.1.07/2.4.00/12.0036)
financovaného z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Univerzita
Pardubice

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Interdisciplinarita v péči o kulturní dědictví II. Sborník abstraktů příspěvků
Interdisciplinarity in the Care for Cultural Heritage II. Conference proceedings (abstracts)

Petra Hečková (editor)

Vydala Univerzita Pardubice
Studentská 95, 532 10 Pardubice
www.uni-pardubice.cz

© Univerzita Pardubice, 2013

ISBN 978-80-7395-631-8 (tisk)
ISBN 978-80-7395-632-5 (online)

Foto na obálce: detail vstupních dveří piaristické koleje v Litomyšli

Program konference

Čtvrtek 23. května 2013

9.00 – 10.00 registrace účastníků

10.00 – 10.30 slavnostní zahájení konference

10.30 – 12.30 dopolední blok příspěvků

Jiří Kaše (Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl)
Fakulta restaurování v proudu času a víru událostí. Vývoj, kontext, idea

Karol Bayer – Johannes Weber (Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl – Universität für angewandte Kunst, Wien)
Za hranice zemí a oborů: 20 let vědecké spolupráce mezi Vídní a Litomyšlí v zájmu Evropského kulturního dědictví
(příspěvek v angličtině)

Miloš Solař (Národní památkový ústav, Generální ředitelství, Praha)
Poznámky k interdisciplinaritě v památkové péči a chvála Fakulty restaurování

Jiří Novotný (Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl)
Interdisciplinarita a praxe

12.30 – 13.30 oběd

13.30 – 15.30 odpolední blok příspěvků

Josef Štulc (Národní památkový ústav, Generální ředitelství, Praha)
Restaurátorská etika a nový směr v konzervaci stavebních památek

Vratislav Nejedlý (Národní památkový ústav, Generální ředitelství, Praha)
Dvacet let a interdisciplinarita

Petr Horák (Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl)
Výhry, prohry, přešlapy. Proměny památkové péče 20. století na příkladu několika objektů z městské památkové zóny Havlíčkův Brod

Vít Jesenský (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze)
Porozumění stavebnímu dílu jako profesní kompetence v péči o historické stavby

15.30 – 16.00 coffee break

16.00 – 17.30 večerní blok příspěvků

Thomas Danzl (Hochschule für Bildende Künste, Dresden)

Restaurování architektury 20. století: Příspěvek konzervátora/restaurátora k mezioborovému pojetí na příkladu restaurování budov Bauhausu v Dessau v letech 1998-2006
(příspěvek v angličtině)

Christoph Herm (Hochschule für Bildende Künste, Dresden)

Naumburské kolegium – Interdisciplinární výzkum v západním chóru dómu v Naumburgu
(příspěvek v angličtině)

Gabriela Krist – Marija Milchin – Lisa Gräber (Universität für angewandte Kunst Wien, Institute of Conservation)

Příkladová studie restaurování Královského paláce v Patanu v Nepálu – mezinárodní a mezioborový příběh
(příspěvek v angličtině)

od 18.00 společenský program a raut s možností komentované prohlídky výstav k příležitosti 20 let výuky restaurování v Litomyšli:

«Litomyšl zblízka a ještě blíže» (Červená věž, areál Fakulty restaurování) a **«20 let výuky restaurování v Litomyšli»** (prostory Zámeckého pivovaru)

Pátek 24. května 2013

9.30 – 11.30 dopolední blok příspěvků

Petra Hečková (České centrum pro středomořskou archeologii, Praha – Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl)

Max Dvořák a objev kostela Sta Maria Antiqua v Římě

Pavel Waisser (Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta) – Eliška Racková (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích)

Zámek v Litomyšli – příběhy fasád

Petra Lesniaková – Jan Vojtěchovský (Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl)

Vstupní restaurátorský a technologický průzkum sgrafitové výzdoby zámku v Litomyšli

Robert Linke (Bundesdenkmalamt, Naturwissenschaftliches Labor, Wien)

*Materiály používané při konzervování-restaurování nástěnných maleb v Rakousku:
Minulost – přítomnost – budoucnost*
(příspěvek v angličtině)

11.30 – 12.30 oběd

12.30 – 14.30 odpolední blok příspěvků

Miloš Drdáký (Ústav teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd České republiky, v.v.i.)
Inovační zkušební postupy v péči o architektonické dědictví

Petr Kotlík (Vysoká škola chemicko-technologická, Praha)
Konsolidanty kamene – historie a současnost

Petr Gläser (samostatný restaurátor)
Poznámky k provádění restaurátorských průzkumů kamenosochařských památek na příkladu mariánského (morového) sloupu v Poličce

Jakub Ďoubal (Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl)
Srovnání čištění laserem s dalšími metodami čištění na silikátových pískovcích

14.30 – 14.45 coffee break

14.45 – 16.45 večerní blok příspěvků

Michal Ďurovič (Národní archiv, Praha) – Jan Pařez (Královská kanonie premonstrátů na Strahově)
Altmannovo panorama z roku 1640 - spolupráce Královské kanonie premonstrátů na Strahově s Národním archivem Praha na jeho záchraně

Jiří Bláha (Nadace barokního divadla zámku Český Krumlov)
Restaurování a prezentace dekorací zámeckého divadla v Českém Krumlově

Jan Novotný (Národní knihovna ČR, Praha)
Specifika dokumentace fyzického stavu vzácných knihovních exemplářů

Jan Šíblo (Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl)
Příbramští ostrořelci: z hlubin času a šera depozitářů na světlo světa

Conference programme

Thursday 23 May 2013

9.00 – 10.00 registration

10.00 – 10.30 opening of the conference

10.30 – 12.30 session I

Jiří Kaše (University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl)

The Faculty of Restoration in the Course of Time and in the Whirl of Events. Development, Context, Idea (CZ)

Karol Bayer – Johannes Weber (University of Pardubice, Faculty of Restoration – Institute of Conservation Litomyšl, University of Applied Arts Vienna)

Across Borders and Disciplines: 20 Years of Scientific Cooperation between Vienna and Litomyšl for the Sake of European Cultural Heritage (EN)

Miloš Solař (National Heritage Institute, Headquarters Prague)

Considerations on Interdisciplinarity in the Monument Care and Praise for the Faculty of Restoration (CZ)

Jiří Novotný (University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl)

Interdisciplinarity Put into Practice (CZ)

12.30 – 13.30 lunch

13.30 – 15.30 session II

Josef Štulc (National Heritage Institute, Headquarters, Prague)

Ethics in Restoration and a New Dimension in the Conservation of Structural Monument (CZ)

Vratislav Nejedlý (National Heritage Institute, Headquarters, Prague)

Twenty Years and Interdisciplinarity (CZ)

Petr Horák (University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl)

Victories, Failures and Pitfalls. Transformations of the Monument Care in the 20th Century

Illustrated by the Examples of Several Objects of the Municipal Conservation Area of Havlíčkův Brod (CZ)

Vít Jesenský (National Heritage Institute, regional office of Central Bohemia in Prague)
Understanding of a Work of Architecture as a Professional Competence in the Care of Historic Structures (CZ)

15.30 – 16.00 coffee break

16.00 – 17.30 session III

Thomas Danzl (Dresden Academy of Fine Arts, Conservation Department)
Conservation of 20th Century Architecture: the Contribution of the Conservator/ Restorer to an Interdisciplinary Approach Illustrated by the Conservation of the Bauhaus Buildings in Dessau and the Haus Tugendhat in Brno 1998-2013 (EN)

Christoph Herm (Dresden Academy of Fine Arts, Conservation Department)
Naumburg Kolleg - Interdisciplinary Research into the West Choir of the Naumburg Cathedral (EN)

Gabriela Krist – Marija Milchin – Lisa Gräber (University of Applied Arts, Vienna, Institute of Conservation)
Conservational Case Studies from the Patan Royal Palace, Nepal – An International and Interdisciplinary Story (EN)

from 18.00 a social evening and a reception with an option of guided tours of the exhibitions held on the occasion of the 20th anniversary of restoration education in Litomyšl: **«Litomyšl Focused on Closely and Even More Closely»** (Red tower, Faculty of Restoration) and **«20 Years of Restoration in Litomyšl»** (Castle Brewery).

Friday 24 May 2013

9.30 – 11.30 session I

Petra Hečková (Czech Centre for Mediterranean Archaeology, Prague – University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl)
Max Dvořák and the Discovery of Sta Maria Antiqua in Rome (CZ)

Pavel Waisser (Palacký University Olomouc, Philosophical Faculty) – Eliška Racková (National Heritage Institute, regional office in Pardubice)
Zámek v Litomyšli – příběhy fasád (CZ)

Petra Lesniaková – Jan Vojtěchovský (University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl)
*The Preliminary Restoration and Technological Examination of Sgraffito Decoration
at the Castle of Litomyšl (CZ)*

Robert Linke (Austrian Federal Office for the Care of Monuments, Natural Sciences Laboratory,
Vienna)
*Materials Used for the Conservation of Mural Paintings in Austria: Past – Present – Future
(EN)*

11.30 – 12.30 lunch

12.30 – 14.30 session II

Miloš Drdáký (Institute of Theoretical and Applied Mechanics AS CR, v.v.i.)
Innovative Testing Solutions for Safeguarding Architectural Heritage (CZ)

Petr Kotlík (Institute of Chemical Technology, Prague)
Consolidants of Stone – History and Present (CZ)

Petr Gläser (a privat conservator–restorer)
*Comments on Conducting Restoration examination of Masonry and Sculptural Monuments
Illustrated by the Example of the Marian (Plaque) Column in Polička (CZ)*

Jakub Ďoubal (University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl)
Comparison of Laser Cleaning with Other Cleaning Methods of Silicate Sandstones (CZ)

14.30 – 14.45 coffee break

14.45 – 16.45 session III

Michal Ďurovič (National Archives Prague) – Jan Pařez (Royal Canonry of Premonstratensians
at Strahov)
*Altmann's Panorama from 1640 – Collaborative Efforts of the Royal Canonry of
Premonstratensians at Strahov and the National Archive in Prague to Save the Panorama (CZ)*

Jiří Bláha (Foundation of the Baroque Theatre in Český Krumlov)
The Restoration and Presentation of the Scenery from Castle Theatre in Český Krumlov (CZ)

Jan Novotný (National Library CR)
The Specifics of the Documentation of Physical Condition of Rare Library Objects (CZ)

Jan Šiblo (University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl)
*The Sharpshooters of Příbram: from the Depth of Time and the Gloom of Depositaries
to the Light of the World (CZ)*

Abstrakty – Abstracts

Fakulta restaurování v proudu času a víru událostí: Vývoj, kontext, idea

The Faculty of Restoration in the Course of Time and in the Whirl of Events: Development, Context, Idea

Jiří Kaše

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl
University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl

E-mail: jiri.kase@upce.cz

Klíčová slova: restaurování, konzervace, vzdělání, výuka, mezioborovost

Keywords: Restoration, Conservation, Education, Interdisciplinarity

Jsou připomenuty a zhodnoceny základní etapy a okolnosti života fakulty od počátku do současnosti, tedy od pomaturitního studia po univerzitní fakultu. V základních rysech jsou formulována ideová východiska, která vedla k jejímu vzniku v kontextu dějin restaurování v českých zemích a ve středoevropském prostoru. Je připomenuta specifická cesta fakulty, která vychází z pojetí české restaurátorské školy, v některých bodech ji ovšem koriguje. Připomíná dosavadní vývoj nových oborů, tedy těch, které před vznikem školy v Litomyšli nebyly v České republice vyučovány na vysokoškolské úrovni – Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů a Restaurování uměleckých děl na papírové podložce.

The main phases and circumstances of the life of the Faculty since its foundation up to present, thus the development since the further education study programme to the faculty within a university, is mentioned and evaluated. The ideological bases resulting in its foundation are outlined in the context of history of restoration in the Czech lands and in European countries. The specific way of the development of the Faculty is remembered as it is derived from the concept of the Czech School of Restoration, even if revising it in some points. The development of new fields of study, which had not been included in the University study programmes in the Czech Republic before the Faculty was established, is described, namely Restoration and Conservation of Paper, Bookbinding and Documents and Restoration of Artworks on Paper.

***Across Borders and Disciplines: 20 years of Scientific Cooperation
between Vienna and Litomyšl for the Sake of European Cultural Heritage***

***Za hranice zemí a oborů: 20 let vědecké spolupráce mezi Vídní a Litomyšlí
v zájmu Evropského kulturního dědictví***

Karol Bayer

University of Pardubice, Faculty of Restoration
Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování

E-mail: karol.bayer@upce.cz

Johannes Weber

University of Applied Arts Vienna, Institute of Conservation
Universität für angewandte Kunst Wien, Abt. für Naturwissenschaften in der Konservierung

E-mail: johannes.weber@uni-ak.ac.at

Keywords: Conservation science, Interdisciplinarity, Bilateral cooperation

Klíčová slova: výzkum v oblasti konzervování-restaurování, interdisciplinarita, bilaterální spolupráce

This contribution gives a short review of selected collaborative projects, which were undertaken jointly between the institutions to which the authors have been affiliated for over 20 years. When the restoration centre in Litomyšl was established in 1993, the already-existing professional contacts were continued and further developed on an institutional level. Since then the cooperation has been maintained continuously on several levels, ranging from student courses and lectures via practical conservation to scientific research. The aim of this paper is to illustrate with a few examples the importance of interdisciplinarity and internationality as a relevant factor to the preservation of monuments and related fields. It is felt that both the sides have profoundly profited from this multifaceted cooperation.

Príspevok podáva krátky prehľad vybraných projektů, na nichž společně participovaly obě instituce, které jsou už více než dvacet let domovským působištěm obou autorů. Když bylo v roce 1993 ustaveno restaurátorské centrum v Litomyšli, již existující profesionální kontakty pokračovaly a dále se rozvíjely na institucionální úrovni. Od té doby se vzájemná spolupráce udržovala na několika úrovních, od studentských kurzů a přednášek přes praktickou konzervaci až po vědecký výzkum. Cílem tohoto příspěvku je na několika příkladech ilustrovat důležitost interdisciplinarit a mezinárodních přesahů jako významného faktoru v péči o památky a v souvisejících oblastech. Domníváme se, že pro obě strany představuje tato mnohostranná spolupráce velký přínos.

Úvaha o interdisciplinaritě v památkové péči a chvála Fakulty restaurování

Considerations on Interdisciplinarity in the Monument Care and Praise for the Faculty of Restoration

Miloš Solař

Národní památkový ústav – generální ředitelství, Praha
National Heritage Institute, Headquarters, Prague

E-mail: solar@up.npu.cz

Klíčová slova: kulturní dědictví, mezioborová spolupráce, vzdělávání
Keywords: Cultural heritage, Interdisciplinary cooperation, Education

Interdisciplinarita v péči o kulturní dědictví existuje a existovat musí, protože jinak to nejde. Diskuse by měla být o jejím fungování. Témat k diskusi je mnoho. Například podmínky mezioborové spolupráce. Smysl, předmět a cíle péče o kulturní dědictví. Spolupráce mezi obory zabývajícími se různými segmenty kulturního dědictví. Propagace významu kulturního dědictví a péče o jeho zachování. Pro mezioborovou spolupráci při ochraně kulturního dědictví mají velmi důležitou úlohu vysoké školy. To platí i pro Fakultu restaurování Univerzity Pardubice. Dvacetileté výročí vysokoškolského studia restaurování v Litomyšli je úctyhodné. Chvályhodné jsou také přidružené aktivity podporující teorii a praxi restaurování a mezioborovou spolupráci v oblasti památkové péče.

Interdisciplinarity in the cultural heritage care exists and has to exist as there is no other way. The discussion should focus on the problem of its operation. There are a lot of topics to be discussed, for example the conditions of interdisciplinary collaboration, meaningfulness, subject matter and objectives of the cultural heritage care, collaboration among the disciplines dealing with various segments of cultural heritage or promotion of the importance of cultural heritage and care for its preservation. Universities play a crucial role in the interdisciplinary collaboration concerning preservation of cultural heritage. The same applies to the Faculty of Restoration of the University of Pardubice. The 20th anniversary of higher education study programmes in Litomyšl is respectable, as well as the joint activities supporting the theory and practice of restoration and interdisciplinary collaboration within the field of monument care.

Restaurování architektury jako nový směr v péči o stavební památky

Ethics in Restoration and a New Dimension in the Conservation of Structural Monuments

Josef Štulc

Národní památkový ústav – generální ředitelství, Praha
National Heritage Institute, Headquarters, Prague

E-mail: stulc@up.npu.cz

Klíčová slova: umělecká díla, malba, architektura, restaurování, konzervace, rekonstrukce, etika
Keywords: Artworks, Painting, Architecture, Restoration, Conservation, Reconstruction, Ethics

Příspěvek připomíná Ivo Hlobilem reflektovaný úzký vztah mezi vznikem české (československé) restaurátorské školy (Vincenc Kramář, Bohuslav Slánský 30. léta 20. století), s její novou teorií a etikou, restaurování a tzv. syntetickou metodou péče o historickou architekturu prosazovanou ve 40. letech minulého století Václavem Wagnerem. Dědictví těchto principů v oblasti architektury v posledních 20 letech, po období necitlivosti a hlubokého úpadku znovu ožilo v příkladných konzervačních akcích vedených architektem Václavem Girsou. Již pět z nich získalo mezinárodní ohlas udělením Ceny Evropské unie Europa Nostra.

The contribution refers to the close relationship, reflected by Ivo Hlobil, between the foundation of the Czech (Czechoslovak) School of Restoration (Vincenc Kramář, Bohuslav Slánský in the 30s of the 20th century) and its new theory and ethics in restoration and so-called synthetic method of care of historic architecture, implemented by Václav Wagner in the 40s of the past century. The heritage of these principals in the field of architecture of the past 20 years, after a period of insensitivity and a great decline, returned to life in the exemplary conservation treatments under the leadership of architect Václav Girsu. Five of them have already received international favourable response and have been given EU Prize for Cultural Heritage / Europa Nostra Awards.

Dvacet let a interdisciplinarita

Twenty Years and Interdisciplinarity

Vratislav Nejedlý

Národní památkový ústav – generální ředitelství, Praha
National Heritage Institute, Headquarters, Prague

E-mail: nejedly@up.npu.cz

Klíčová slova: interdisciplinarita, postmoderní diskurs v památkové péči a restaurování, teorie restaurování, praxe restaurování

Keywords: Interdisciplinarity, Postmodern discourse in monument care and restoration, Theory of restoration, Praxis of restoration

Cílem příspěvku je pokusit se o formulování charakteristik změn, ke kterým došlo v českých zemích v oblasti památkové péče a restaurování památek malířství, sochařství, uměleckých řemesel a jejich souborů v českých zemích v posledních letech 20. a na počátku 21. století. S odstupem více jak dvaceti let od změn základního ekonomicko - společenského diskursu je možné popsat, k jakým změnám došlo za tu dobu v oblasti památkové péče a restaurování. Za základní je nutné považovat změnu cílů v otázce zařazení restaurování ve struktuře památkové péče. Od počátku osmdesátých let budovaná struktura s cílem zařadit všechny restaurátory do pracovního poměru v rámci státních „socialistických“ podniků se rozpadla. Převládá model soukromého podnikání. Počáteční období sledovaného úseku historie se vyznačuje ve sledovaných aktivitách tím, že jsou opakem aktivit, které je předcházely. K úplnému osamostatnění restaurování v rámci aktivit společnosti zbývalo realizovat zřízení komory restaurátorů. Stát by se tak vzdal svých povinností a pravomocí v této oblasti památkové péče a svěřil by je do rukou profesní odborné organizace, v tomto případě restaurátorů. Příspěvek se dále zabývá charakterem restaurování let 2005 až 2008. Zmiňuje a analyzuje také změny v interpretační rovině restaurátorských intervencí.

The purpose of the contribution is to attempt to formulate the characteristic changes, which occurred in the Czech lands within the field of monument care and restoration of monuments of paintings, sculptures, handicrafts and their sets during the last years of the 20th and at the beginning of the 21st centuries. After an interval of more than twenty years since the changes of basic economic-social discourse, it is possible to describe what changes have occurred in the field of monument care and restoration since then. It is necessary to regard the change of the objectives as fundamental, concerning the issue of the inclusion of restoration in the structure of the monument care. The structure, which had been built up since the beginning of the 80s with the aim of employing all restorers by the state within socialistic enterprises, collapsed. Consequently, the pattern of private enterprise prevailed. It was characteristic for the activities in the initial phase of the aforementioned period of history that they were in contrast to the character of the preceding activities. It would have been necessary to establish the Chamber of Restorers to make restoration independent. The state authorities would then waive their obligations and powers concerning this area of the monument care, with which professional organizations, restorers in this case, would be entrusted. The contribution also deals with the characteristic features of restoration between 2005 and 2008. The changes in the interpretation of restoration interventions are mentioned and analysed.

Výhry, prohry, přešlapy. Proměny památkové péče 20. století na příkladu několika objektů z městské památkové zóny Havlíčkův Brod

Victories, Failures and Pitfalls. Transformations of the Monument Care in the 20th Century Illustrated by the Examples of Several Objects of the Municipal Conservation Area of Havlíčkův Brod

Petr Horák

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl
University of Pardubice, Faculty of Restoration, Litomyšl

E-mail: petr.jaroslav.horak@gmail.com

Klíčová slova: Havlíčkův Brod, ochrana kulturního dědictví, architektura, konzervace, urbanismus

Keywords: Havlíčkův Brod, Cultural heritage preservation, Architecture, Conservation, Urbanism

Památkovou péči jako vysoce komplexní a interdisciplinární obor lidské činnosti lze nahlížet z teoretického hlediska, zvažovat její cíle, směřování, metodologické aspekty i globální překážky, s nimiž se potýká. Takový přístup ovšem musí být doplněn pohledem zaměřeným na konkrétní výsledky praktické činnosti tohoto oboru, které mohou teoretické paradigma konkretizovat, potvrzovat i zpochybňovat a otvírat tak cestu dalším úvahám, jejichž dosah může být nezměrný. Bez zpětné vazby mezi teorií a praxí může vznikat – na nezpochybnitelně vysoké odborné úrovni – cosi, co by s jistou mírou nadsázky bylo možné označit za „památkovou péči pro památkovou péči.“ V lapidární zkratce lze takový stav přirovnat k situaci, kdy by se člověk v hořícím domě namísto hašení ohně věnoval studiu požárních předpisů rozličných zemí světa, tedy činnosti, která je zajisté chválná a přínosná, s lokalizací zuřícího požáru však valně nepomůže.

Tento referát si klade za cíl na příkladu snah o záchranu či zkázu konkrétních objektů od počátku 20. století do jeho konce popsat určité specifické, někdy však do značné míry typické úspěchy i neúspěchy památkové péče. Přibližuje mimo jiné pozoruhodné prostředí tohoto oboru na počátku 20. století a činnost vídeňské Ústřední komise pro ochranu památek, konkrétně jejího tehdejšího konzervátora a jednu z nejvýznamnějších (byť značně rozporuplných) postav české památkové péče – Zdeňka Wirtha. Pozornost věnuje dále konfliktu mezi stavebními snahami vzrůstajícími se firem první republiky a obránci staré architektury. Sleduje také zoufalý boj památkářů s větrnými mlýny komunistické totality, stejně jako památkové zásahy z poněkud zmatené doby polistopadové. To vše na příkladu měšťanských domů, které stojí (či stály) na Havlíčkově náměstí v Havlíčkově Brodě.

Monument care, as a highly complex and interdisciplinary subject area of a human activity, can be viewed from the theoretical perspective considering its objectives, tendencies, aspects of methodology as well as global obstacles put in its way. Nevertheless, such an approach must be accompanied by the view focusing on particular output of practical activities of the branch, which can make the theoretic paradigm specific, support or question it and thus open a way for further consideration, whose implications can be immense. Providing there is no mutual feedback between the theory and practice, something that could be, with a little exaggeration, called “monument care for monument care” could emerge, even if undoubtedly on a high professional level.

In short, an apt comparison of such a condition could be made with a situation where a person in a house on fire would be engaged with studying fire safety regulations effective in various parts of the world instead of extinguishing the fire, which even though praiseworthy and conducive, would not help much to localize the raging fire.

The purpose of the paper is to describe certain specific, but sometimes to some extent quite typical achievements as well as failures of the monument care, with an example of efforts put within the 20th century into safeguarding particular objects. Among others, it outlines the extraordinary environment of this discipline at the beginning of the 20th century and the activities of the Vienna Central Commission for the Preservation of National Heritage Sites, specifically its conservation scientist of that time, who was one of the most outstanding (though quite contradictory) personalities of the Czech monument care, Zdeněk Wirth. Some attention is also focused on the conflict between the construction efforts of rising firms of the First Czechoslovak Republic and the defenders of the old architecture. It also depicts conservationists' desperate tilting at windmills of the communist totalitarianism, as well as conservation treatments of the rather confused period after November 1989 – all that demonstrated with the example of the burgher houses, which are situated or used to be situated on Havlíček's Square in Havlíčkův Brod.

Porozumění stavebnímu dílu jako profesní kompetence v péči o historické stavby

Understanding of a Work of Architecture as a Professional Competence in the Care of Historical Structures

Vít Jesenský

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze
National Heritage Institute, regional office of Central Bohemia in Prague

E-mail: vit.jesensky@centrum.cz

Klíčová slova: restaurování, stavební dílo, historické stavby, památková péče

Keywords: Restoration, Work of architecture, Historical structures, Monument care

Požadavek na porozumění stavebnímu dílu jako předpoklad péče o ně je odvozován od vymezených specifík tohoto díla a definován ve formě kompetencí. U nich je zdůrazněna potřeba komplexního nazírání na stavební památky, v níž shledáváme nedostatky v činnosti i tak klíčových profesí, jako jsou restaurátoři a odborní památkáři. Uvedeno je několik problematických příkladů z nedávné praxe. Rozhodující v nabývání kompetencí spatřujeme vzdělávání. Komentovány jsou některé jeho nároky související s interdisciplinárním charakterem péče o historické stavby. Cílem studie je upozornění na téma, vymezení problematiky a základního rámce argumentace a řešení.

A requirement to have an understanding of a building component as a prerequisite of its care is derived from the defined specifics of the work of art and is determined in the form of competences, with the emphasis on the necessity of a complex view of structural monuments. There we can find imperfections of activities conducted by such key professionals as restorers and conservation specialists. A few recent problematic cases are stated. Education is a decisive factor in acquiring the competences. There are several comments on the requirements relating to the interdisciplinary nature of the care of historic structures. The purpose of the survey is to draw our attention to the topic, define the problem, outline a basic framework of arguments and offer solutions to the problem.

***Conservation of 20th Century Architecture:
The Contribution of the Conservator / Restorer to an Interdisciplinary
Approach Illustrated by the Conservation of the Bauhaus Buildings
in Dessau 1998-2006***

***Restaurování architektury 20. století: Příspěvek konzervátora/restaurátora
k mezioborovému pojetí na příkladu restaurování budov Bauhausu
v Dessavě v letech 1998-2006***

Thomas Danzl

Dresden Academy of Fine Arts, Conservation Department
Hochschule für Bildende Künste, Dresden

E-mail: danzl@hfbk-dresden.de

Keywords: 20th Century Architecture, Bauhaus, Paint Research, Conservation and Restoration of Architectural Surfaces, Modern Building Materials

Klíčová slova: architektura 20. století, Bauhaus, výzkum maleb, konzervace a restaurování architektonických povrchů, moderní stavební materiály

Primarily, it is essential to note that right up to the present day no juridical definition or legal recognition concerning the profession of the conservator/restorer exists in most European countries. This in turn means an almost complete lack of specific regulations covering any anticipated conservation–restoration activities and the failure to stipulate the quality of these activities. The absolute need for qualified professionals, for a legal status, for an evaluation of the dynamics in a conservation–restoration project and finally for an analysis of the essential methodological steps of the conservation project require the presence of professional responsibility, competence and qualification.

It therefore comes as no surprise that at the very beginning of the conservation process of 20th century architecture the professional figure of the architect was not discussed in a manner reflecting such a person's historical relevance. The task of the conservator/restorer at that time was to take part in a planning process that often started with a “reconstruction concept” for regaining the lost “original” design of the architecture. Reconstructing “ideas” seemed more important than following the traces of authentic materials, and documenting and conserving them. This was often justified by citing a supposed “special status” of modern architecture which was deemed too fragile and too ephemeral to be conserved as any other historical monument.

It seems obvious that the colour investigation of the Bauhaus buildings in Dessau in 1998 paradigmatically reopened the confrontation between “conservation” and “restoration” in the field of conservation of the “Modern”, not only as regards the architectural surfaces but also the built structures themselves. Recent conferences organized by specialists in architectural surface conservation – as in Copenhagen in 2005 on “Architectural Paint Research” and in Brno in 2006 on “Materiality” – had without doubt an international pioneering character that has been echoed to some extent in recent restoration projects all over Europe – as witnessed in (among others) the case of the Haus Tugendhat in Brno. An attempt should be made here to illustrate the fact that effective “project management” based on a shared and transparent theoretical foundation is able to bring about a conciliation of these apparently diametrically opposed opinions and concepts.

Především je důležité poznamenat, že až do současnosti ve většině evropských zemí neexistuje žádná právní definice nebo předpis týkající se profese konzervátora-restaurátora. To znamená takřka naprostý nedostatek zvláštních předpisů pokrývajících jakékoli aktivity v oblasti konzervování-restaurování a pochybení ve stanovování kvality těchto aktivit. Potřeba kvalifikovaných profesionálů, ať už pro právní statut, pro zhodnocení dynamiky projektů konzervování-restaurování a konečně také pro analýzu základních metodologických kroků v projektech konzervace vyžaduje profesionální zodpovědnost, kompetence a kvalifikaci.

Není tak žádným překvapením, že od samotných počátků konzervování architektury 20. století nebyla role profesionálního architekta diskutována způsobem, který by reflektoval její historický význam. Úlohou konzervátora/restaurátora bylo v této době stát se součástí plánovaného procesu, často zahájeného „konceptí rekonstrukce“ za účelem znovunabytí ztraceného „původního“ vzhledu architektury. Úmysl „rekonstrukce“ se zdál často důležitější než sledování stop autentických materiálů, jejich dokumentace a konzervace. To bylo často odůvodněno s odvoláním na předpokládaný „zvláštní statut“ moderní architektury, která byla často považována za příliš křehkou a příliš pomíjivou, než aby mohla být konzervována jako jakákoli jiná historická památka.

Je zřejmé, že průzkum barevnosti budov Bauhausu v Dessau v roce 1998 paradigmaticky znovuotevřel konflikt mezi „konzervováním“ a „restaurováním“, a to na poli restaurování „moderního“ umění, nejen ve vztahu k povrchům architektury, ale i samotným stavebním strukturám. Nedávné konference organizované odborníky na ochranu architektonických povrchů, jako byly „Průzkum architektonických barev“ v Kodani (2005) nebo „Materiality“ v Brně (2006), lze bezpochyby označit za průkopnické. Odezvu jejich vlivu lze vysledovat v nedávných projektech restaurování po celé Evropě, jako tomu bylo i v případě Vily Tugendhat v Brně. Při této příležitosti by měla být ilustrována skutečnost, že efektivní „projektový management“ založený na společném a transparentním teoretickém základě je schopen přinést smír těchto zdánlivě diametrálně odlišných stanovisek a konceptů.

Naumburg Kolleg – Interdisciplinary Research into the West Choir of Naumburg Cathedral

„Naumburské kolegium“ – Interdisciplinární výzkum v západním chóru dómu v Naumburgu

Christoph Herm

Dresden Academy of Fine Arts, Conservation Department
Hochschule für Bildende Künste, Dresden

E-mail: herm@hfbk-dresden.de

Keywords: Naumburg cathedral, Postgraduate programme, Polychromy, Analysis, Building archaeology

Klíčová slova: katedrála v Naumburgu, doktorský studijní program, polychromie, analýza, archeologie staveb

The Cathedral in Naumburg is an outstanding example of ecclesiastical architecture in Germany. In particular this is due to its statues and reliefs in the west choir created in the middle of the 13th century. This paper gives an overview of the “Naumburg Kolleg”, a three year interdisciplinary research programme funded by the Volkswagen Foundation. Within this project, eleven scientists of six different scientific disciplines (art technology and conservation science, natural sciences, building archaeology, history of art, medieval history/regional history, economic geography, and tourism research) deal with open questions concerning the west choir of Naumburg Cathedral.

Working as far as possible on-site provides ideal conditions for research, mutual assistance and exchange of experience among the scientists. This close connection and the resultant interdisciplinary exchange of knowledge render the Naumburg Kolleg an innovative approach to a historic monument. At the same time it offers a unique opportunity to promote junior researchers specialised in the conservation and preservation of cultural assets and cultural development by enabling them to prepare their doctoral theses. The findings and results of the Naumburg Kolleg are not only presented in professional circles and applied in the field of conservation but are also communicated to a wider public. Besides giving an overview of research questions and objectives, this paper particularly mentions results from the research fields of art technology and conservation science, natural sciences, and building archaeology.

Katedrála v Naumburgu je výjimečným příkladem církevní architektury v Německu, a to především díky svým sochám a reliéfům v západním chóru, vytvořeným v polovině 13. století. Příspěvek představuje tzv. “Naumburg Kolleg”, tříletý interdisciplinární výzkumný program financovaný VolkswagenStiftung. V rámci tohoto projektu se jedenáct badatelů ze šesti různých vědeckých oborů (technologie umění a konzervování, přírodní vědy, archeologie staveb, dějiny umění, středověká a regionální historie, ekonomická geografie a výzkum turismu) zabývalo otevřenými otázkami týkajícími se západního chóru dómu v Naumburgu.

Co největší podíl práce přímo na místě poskytuje ideální podmínky pro výzkum, vzájemnou pomoc a výměnu zkušeností mezi badateli. Tato úzká spolupráce a výsledná interdisciplinární výměna znalostí vykresluje “Naumburg Kolleg” jako inovativní přístup k historické památce. Zároveň nabízí jedinečnou příležitost k zapojení mladých badatelů specializovaných na konzervaci a uchování kulturních

statků a kulturního vývoje tím, že jim umožní vypracovat disertační práci na vlastních projektech. Zjištění a výsledky projektu “Naumburg Kolleg” nejsou prezentovány jen v pro-fesních kruzích a uplatňovány na poli konzervování-restaurování, ale jsou zprostředkovány také široké veřejnosti. Kromě toho, že poskytuje přehled badatelských otázek a vědeckovýzkumných cílů, tento příspěvek částečně uvádí zejména výsledky výzkumu z oblasti technologie umění a konzervace, přírodních věd a archeologie staveb.

Conservational Case Studies from the Patan Royal Palace, Nepal: An International and Interdisciplinary Story

Příkladová studie restaurování Královského paláce v Patanu v Nepálu: Mezinárodní a mezioborový příběh

Marija Milchin, Gabriela Krist, Lisa Gräber

Universität für angewandte Kunst, Institut für Konservierung und Restaurierung, Wien
University of Applied Arts Vienna, Institute of Conservation

E-mail: marija.milcin@uni-ak.ac.at

Keywords: Conservation, Stone, Kathmandu Valley, Earthquakes, Bio-colonization
Klíčová slova: konzervace, kámen, údolí Káthmándů, zemětřesení, bio-kolonizace

The Durbar square of Patan, together with its temples and the Royal Palace is one of seven monument zones that are part of the Kathmandu Valley World Heritage Property. The ongoing project of the conservation of facades and courtyards of the palace had already been in operation for a considerable time as the team of conservators from the Institute of Conservation of the University of Applied Arts Vienna arrived for the first time in 2010. Three working campaigns were organized after this initial visit. Two stone portals, four stone lions, two fire gilded deities and a doorway, one stone pavilion base and a ritual bath are the combined total conservation output of these campaigns. The cooperation of the senior conservators (staff) and students of the institute with architects from the KVPT (Kathmandu Valley Preservation Trust) and local craftsmen was and is very productive.

The exchange of knowledge is an integrative part of the practical work on the conservation site. This is very important, since our team can only be present for a limited time, mostly through the summer months. Treatment processes are often started together, all the necessary varying steps are shown and practiced and after our team leaves, the locals finish the treatment. At the beginning of the next campaign, the results of the previous one are evaluated and, if necessary, corrections are made. In this way, both the objects, as well as the Nepalese colleagues profit from our stay. In return, we can learn a lot about the crafts and architecture of Nepal. This information helps us understand the production and the condition of the treated monuments. Not only do the manufacturing techniques differ from those that we are used to dealing with, but also the availability of tools and materials for the treatment processes is more restricted than in Austria. The differing climate results in different weathering; this completes the picture and makes this project as interesting as it is demanding.

Náměstí Durbar v Patanu je společně se svými chrámy a s královským palácem jednou ze sedmi památkových zón, které jsou součástí památky světového dědictví Údolí Káthmándů. Když sem v roce 2010 poprvé přijel tým konzervátorů z vídeňské Vysoké školy uměleckoprůmyslové, projekt konzervování-restaurování fasád a nádvoří paláce již tu nějakou dobu probíhal. Od této první návštěvy byly zorganizovány tři restaurátorské akce, jejichž výsledkem je celková konzervace dvou kamenných portálů, čtyř kamenných lvů, dvou božstev z mědi zlacené v ohni, brány, kamenného soklu pavilónu a rituální lázně. Velmi plodná byla spolupráce zkušených konzervátorů (zaměstnanců) a studentů institutu s architekty z KVPT (Kathmandu Valley Preservation Trust) s místními řemeslníky.

Nedílnou součástí praktické činnosti na památce byla výměna znalostí, což bylo velmi důležité, protože tým restaurátorů zde mohl pobývat pouze po omezenou dobu, především během letních měsíců. Restaurátorské procesy často začaly společně, byly při nich demonstrovány a vyzkoušeny

veškeré nezbytné, variantní kroky, a poté, co tým rakouských restaurátorů odjel, byl restaurátorský zásah dokončen místními. Na začátku další kampaně se vyhodnotily výsledky té předchozí, a pokud to bylo nezbytné, učinily se opravy. Tímto způsobem profitovali z pobytu rakouských profesionálů jak nepálští kolegové, tak samotné objekty. Na oplátku se rakouští restaurátoři mohli naučit mnohé o řemeslech a architektuře Nepálu. Tato informace jim pomohla porozumět produkci a podmínkám ošetřovaných památek. Nejenže se rukodělné techniky odlišují od těch, na které jsou zvyklí, také dostupnost nástrojů a materiálů pro restaurátorské zásahy je omezenější než v Rakousku. Odlišné klima způsobuje odlišné poškození; toto dokresluje celkový obraz a činí tento projekt zajímavým, stejně tak jako náročným.

Max Dvořák a objev kostela Sta Maria Antiqua v Římě

Max Dvořák and the Discovery of the Church Sta Maria Antiqua in Rome

Petra Hečková

České centrum pro středomořskou archeologii, Praha
Czech Centre for Mediterranean Archaeology, Prague

E-mail: petra.heckova@email.cz

Klíčová slova: Santa Maria Antiqua, Max Dvořák, Forum Romanum, archeologie, památková péče, údržba, raně středověké nástěnné malby

Keywords: Sta Maria Antiqua, Max Dvořák, Roman forum, Archaeology, Monument care, Preservation, Early Mediaeval wall-paintings

Objev raně středověkého kostela Santa Maria Antiqua, k němuž došlo v rámci archeologické kampaně na Foru Romanu v roce 1901, ovlivnil nejen tehdejší stav poznání v oblasti římské archeologie, ale významnou měrou se podepsal i na zásadním obratu v chápání a interpretaci nejstaršího středověkého umění na území Říma, a v širší perspektivě také na proměně názorů na povahu nejstaršího středověkého umění a jeho vztahu k předchozí umělecké tradici. Odkrytá malířská výzdoba, pocházející z několika fází vzniklých v průběhu 6. – 8. století, se stala prakticky bezprostředně po svém odhalení centrem pozornosti celé řady archeologů a historiků umění.

Nález neunikl ani pozornosti historika umění Maxe Dvořáka, tehdy ještě mladého asistenta profesora Franze Wickhoffa na vídeňském Institutu pro rakouská dějzpytná bádání, jenž v této době opakovaně pobýval v Římě na stipendijních pobytech. Dvořák se sice ve své vědecké práci malbami v Sta Maria Antiqua cíleně nezabýval, přesto víme, že tento významný objev ve své práci bezprostředně reflektoval. Setkání s novými doklady vývoje nástěnné malby v klíčovém období mezi koncem antiky a počátkem středověku mu poskytlo látku pro nové promýšlení tématu charakteru nejstaršího středověkého umění a jeho poměru k předchozímu uměleckému období antiky, kterým se intenzívně zabíral v prvních letech počátku 20. století.

Je zcela příznačné, že ve své době odborníky, památkáři i širokou veřejností velmi diskutovaný a dosud bezprecedentní případ, kdy si předpokládaný (sic!) objev zajímavých archeologických nálezů vyžádal demolici celé stavby (barokního kostela Sta Maria Liberatrice), pro Maxe Dvořáka, později významného památkáře rakousko-uherské monarchie, ještě nepředstavoval památkářskou kauzu.

The discovery of the early Medieval Church Sta Maria Antiqua, which was made within the archeological campaign at Forum Romanum in 1901, influenced not only the level of knowledge regarding the area of the Roman archaeology, but also contributed to the crucial turn of understanding and interpretation of the oldest Medieval art within the Roman area and in a broader perspective also to the modification of opinions on the nature of the oldest Medieval art and its relation to the preceding artistic tradition. The uncovered painting decoration originating in several phases of the period between the 6th – 8th centuries, became a focus of attention of an array of archeologists and art historians almost immediately after its revelation.

The discovery of the paintings in Sta Maria Antiqua also attracted the attention of art historian Max Dvořák, at that time a young professor Franz Wickhoff's assistant at the institute of historical research, who repeatedly made journey to Rome because of his scholarship study stays. Even if the Sta Maria paintings were not the main focus of his interest of his scientific work, we know from his work that he became instantly interested in such an outstanding discovery. The encounter with the new evidence of the development of wall painting from the key period between the end of the Antiquity and the beginning of the Medieval Ages provided him with a theme for a new approach to the topic concerning the nature of the oldest Medieval art and its relation to the preceding artistic period of the Antiquity, which he dealt with in detail in the first years of the 20th century.

It is quite peculiar that such an event, when an expected discovery (even if!) of interesting archeological findings required tearing down all the building (of the Baroque church Sta Maria Liberatrice), which was discussed by experts and general public, unprecedented up to now, was not considered a preservation case by Dvořák, who later became a distinguished conservationist.

Zámek v Litomyšli – příběhy fasád

The Castle of Litomyšl – The Facade Stories

Pavel Waisser

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra dějin umění
Palacký University Olomouc, Philosophical Faculty, Department of the History of Arts

E-mail: pavelwaisser@seznam.cz

Eliška Racková

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Pardubicích
National Heritage Institute, regional office in Pardubice

E-mail: rackova@pardubice.npu.cz

Vstupní restaurátorský a technologický průzkum sgrafitové výzdoby zámku v Litomyšli

The Preliminary Restoration and Technological Examination of Sgraffito Decoration at the Castle of Litomyšl

Petra Lesniaková

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Katedra chemické technologie, Litomyšl
University of Pardubice, Faculty of Restoration

E-mail: petra.lesniakova@upce.cz

Jan Vojtěchovský

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita,
Litomyšl
University of Pardubice, Faculty of Restoration

E-mail: jan.vojtechovsky@upce.cz

Klíčová slova: sgraffito, zámek v Litomyšli, interdisciplinarita,
technologický průzkum

Keywords: Sgraffito Decoration, Castle of Litomyšl, Interdisciplinarity,
Technological examination

Příspěvek představuje interdisciplinární výzkumný projekt zaměřený na fasády zámku v Litomyšli, památku UNESCO. Projekt zkoumá fasády z různých úhlů pohledu - dějin umění, kulturní historie, archeologie, technologie aj. Vstupní interdisciplinární průzkum zahrnoval část restaurátorskou, technologickou, umělecko a stavebně-historickou. Kromě pořízení odpovídající dokumentace a zhodnocení existujících materiálů k vývoji fasád průzkum vedl k řadě nových poznatků, které budou v příspěvku akcentovány. V prvním bloku kromě souhrnných informací (Eliška Racková) zazní výsledky umělecko-historického průzkumu (Pavel Waisser). Mezioborovou spolupráci doplňuje technologický průzkum Petry Lesniakové a restaurátorský průzkum Jana Vojtěchovského, které jsou prezentovány v samostatném referátu.

The paper presents the interdisciplinary research project which was focused on facades of the Litomyšl Castle, an UNESCO World Heritage Site. The project reviews the facades from different points of view - art history, cultural history, building archeology, techniques, plaster characteristics, damage assessment and monitoring. Appropriate up-to-date documentation was provided and the existing historic data was reviewed. These led to several new findings which are present within the paper and two blocks presentation.

The message about the mental world of the Castle's builders centres around the ideals of Christian warrior and the fight against heterodox enemies, individual images were created mostly according to Dutch etchings. The contemporary appearance of the castle was largely determined by the restoration carried out in 1974-1987 according to conception described as «synthetic».

Plaster technology survey determines material characteristics of main plaster types, both the renaissance and the 20th century interventions, and identifies the main factors in the degradation process. The restoration research reviews the state of conservation and levels of exposure of different parts of the sgraffito coat, with some guidelines to future protection.

Materials Used for the Conservation of Mural Paintings in Austria: Past – Present – Future

Materiály používané při restaurování-konzervování nástěnných maleb v Rakousku: minulost – přítomnost – budoucnost

Robert Linke

Bundesdenkmalamt, Naturwissenschaftliches Labor, Wien

Austrian Federal Office for the Care of Monuments, Natural Sciences Laboratory, Vienna

Keywords: Mural paintings, Technology of conservation, Consolidation,
Ethyl silicate, Soluble glass

Klíčová slova: nástěnné malby, technologie konzervování, konsolidace,
ethylsilikáty, rozpustné sklo

Due to the complexity of varying damage functions, together with the restricted range of possibilities of intervention, the conservation and restoration of mural paintings is one of the most challenging tasks of preservation. A review of the history of conservation and restoration reveals a wide variety of materials and techniques used for consolidation. Above all, the evaluation of earlier conservation treatment processes shows highly damaged surfaces having suffered from the application of unsuitable materials. However, these treatments reflect the technological know-how of that time and have to be

evaluated from a retrospective point of view. This presentation gives a short overview of materials used as consolidates in the past as well as in present times and shows their influence on some important Austrian mural paintings. Reviewing 200 years of conservation history teaches that the methods used in former times need not be necessarily denounced, although we should benefit from the experience and the knowledge and learn from previous mistakes for a better future for monument conservation.

Konzervování a restaurování nástěnných maleb představuje vzhledem k různorodosti poškození a mezených možnostech intervence jedním z nejnáročnějších úkolů ochrany památek. Přehled dějin konzervování a restaurování odhaluje širokou škálu materiálů a technik užívaných pro konsolidaci. Vyhodnocení starších konzervačních zásahů poukazuje především na povrchy, těžce poškozené v důsledku použití nevhodných materiálů. Nicméně tyto zásahy odrážejí dobový stav technologických znalostí a měly by být hodnoceny z retrospektivního hlediska. Tento příspěvek předkládá krátký přehled materiálů užívaných jako konsolidanty jak v minulosti, tak i v současnosti, a ukazuje jejich vliv na některé významné rakouské nástěnné malby. Revize dvoustleté historie konzervování nás učí, že metody používané v předchozích dobách nemusí být nutně jen odsuzovány, ale že bychom měli v zájmu budoucnosti péče o památky těžit ze zkušeností a znalostí a poučit se z předchozích chyb.

Inovační zkušební postupy v péči o architektonické dědictví

Innovative Testing Solutions for Safeguarding Architectural Heritage

Miloš Drdáký

Ústav teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd České republiky, v.v.i. – Centrum excelence Telč

Institute of Theoretical and Applied Mechanics of the Academy of Sciences of the Czech Republic
- Center of Excellence Telč

E-mail: drdacky@itam.cas.cz

Klíčová slova: zkoušení materiálů a konstrukcí, mechanické vlastnosti, nasákavost, mikro-tomografie

Keywords: Testing of materials and constructions, Mechanical characteristics, Water absorption, Micro-tomography

Příspěvek stručně informuje o několika inovovaných nebo nově vyvinutých metodách zkoušení historických materiálů, které umožňují určit materiálové charakteristiky v obtížných situacích a při splnění omezujících podmínek, daných požadavky památkové péče. Zahrnuje jednoduché a levné techniky i sofistikované metody, vyžadující při aplikaci speciální zařízení nebo výbavu. Příkladem dostupné metody je měření nasákavosti pomocí mikro-trubice, zejména ve variantě s digitálním záznamem, která nahrazuje obvyklá měření pomocí tzv. Karstenovy trubice a výrazně zvyšuje rychlost i aplikovatelnost měření na členitých plochách a na silně degradovaných površích. Další vhodnou nedestruktivní metodou je měření koheze podpovrchové vrstvy materiálu pomocí odtrhovaného pásku, upevněného k povrchu přilnavostí adhezní vrstvy, kterou jsou pásy opatřeny. Metoda má několik variant podle sledovaného parametru a způsobu jeho zjištění. Jsou představena dvě nová zařízení pro studium stavu dřevěných konstrukcí a pevnosti historického dřeva podél hloubkového profilu – protlačování trnu a mikro-lis

pro měření v předvrtaném otvoru. Článek zahrnuje i metody podporované speciálním zařízením a numerickou analýzou, zejména digitální korelaci obrazu pro měření modulu pružnosti a rentgenovou mikro-tomografii pro studium porosity. V závěru je krátce představeno nové Centrum excelence Telč, zaměřené na výzkum interdisciplinárních problémů kulturního dědictví a vybavené komplexní technologií pro široké spektrum výzkumu od analýz historických materiálů až po výzkum zachování historických sídel.

The contribution presents several innovated or newly developed techniques for testing historic materials which enable a material to acquire characteristics not achievable in another way due to specific constraints posed by the conservation policies. It will show an assortment of methods – from very simple and affordable to rather sophisticated ones available with special equipment only. As an example of the affordable methods let us present one for the testing of surface quality and material sorption of liquids in situ, which represents one of the very basic and indispensable techniques in conservation practice. An innovated device has been developed within the research programme of the EC FP6 STONECORE project. The system is based on a micro tube outlet and takes advantage of continuous electronic measurement of water infusion into the surface. The system includes the storage of digital data, enabling semi-automatic long term measurement and recording of the water sorption from the onset. The method of measurement reduces the number of operators, is more precise, more effective and faster than the older Karsten tube method.

Furthermore, non-standard testing of surface cohesion, materials strengths and the reinforcing effects of various consolidation agents will be described and illustrated. In contrast, the presentation also includes methods supported by modern equipment, e.g. digital image correlation measurements, X-ray microtomography and methods where rather simple physical principles are combined with numerical analysis, thereby enhancing their potential.

Konsolidanty kamene – historie a současnost

Consolidants of Stone – History and Present

Petr Kotlík

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
Institute of Chemical Technology in Prague

E-mail: kotlikp@vscht.cz

Klíčová slova: kámen, konsolidace, zpevnění, organokřemičitany, epoxidy

Keywords: Stone, Consolidation, Reinforcement, Organic silicates, Epoxid resins

Práce shrnuje základní informace o anorganických i organických materiálech používaných pro zpevňování kamene (a porézních silikátových materiálů obecně). Pro jednotlivé zpevňující prostředky jsou uvedeny základní vlastnosti, princip zpevnění a výhody i nevýhody jejich použití. Pozornost je zaměřena jak na historické materiály, tak na produkty současné. Zvláštní pozornost je věnována organokřemičitým sloučeninám a epoxidovým pryskyřicím, které jsou v současnosti nejběžnějšími látkami v restaurátorské praxi pro tento účel používanými.

The paper summarises basic information about inorganic and organic materials used for stone consolidation (and for consolidation of porous silicate materials in general). The main characteristics of individual materials, principles of consolidation and the advantages and disadvantages of their use are given. Historic materials are also focused on, as well as the materials used today. Special attention is drawn to organic silicate compounds and epoxy resins, which are at present the most common substances used for this purpose in restoration practise.

Poznámky k provádění restaurátorských průzkumů kamenosochařských památek na příkladu mariánského (morového) sloupu v Poličce

Comments on Conducting Restoration Examination of Masonry and Sculptural Monuments Illustrated by the Example of the Marian (Plaque) Column in Polička

Petr Gläser

Samostatný restaurátor

E-mail: glaser.petr@gmail.com

Klíčová slova: restaurátorský průzkum, Polička, interdisciplinarita, objektivita, pilotní projekt

Keywords: Conservation examination, Polička, Interdisciplinarity, Objectivity, Pilot project

V příspěvku se autor zaměřuje na provádění restaurátorských průzkumů kamenosochařských památek z hlediska metodiky restaurování a své poznatky ukazuje na příkladu restaurátorského průzkumu mariánského (morového) sloupu v Poličce. Zabývá se otázkami stanovení metod a cílů restaurátorského průzkumu a pozastavuje se nad pojmy jako je mezioborová spolupráce, objektivita restaurátorského průzkumu, kontinuita restaurátorského průzkumu apod. Stručně vypočítává nevýhody a omezení současné památkové praxe při přípravě projektů restaurování a poukazuje na potřebu provádění pilotních projektů.

In the contribution the author focuses on conducting restoration examination of masonry and sculptural works of art from the point of view of the methodology of restoration; his findings are demon-

strated by the example of the restoration examination of the Marian (Plaque) Column in Polička. He deals with the questions of specification of methods and goals of the restoration examination and he occupies himself with the terms such as interdisciplinary collaboration, objectivity and continuity of restoration examination and suchlike. He briefly lists the drawbacks and limitations of conservation practice during the preparation phase of restoration projects and points out the need for implementation of pilot projects.

Srovnání čištění laserem s dalšími metodami čištění na silikátových pískovcích

Comparison of Laser Cleaning with Other Cleaning Methods of Silicate Sandstones

Jakub Ďoubal

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl
University of Pardubice, Faculty of restoration, Litomyšl

E-mail: jakub.doubal@seznam.cz

Klíčová slova: technologie čištění, laser, silikátové pískovce

Keywords: Cleaning technology, Laser, Silicate sandstones

Čištění památek patří k základním procesům při obnově památek jak z hlediska estetického tak technologického. V současné době se používají různé techniky pro čištění založené na využití vody, abrazivních metodách nebo aplikaci chemických reaktivních látek. V posledních několika letech se v zahraničí postupně etablovala nová technologie čištění s využitím laseru. Existuje celá řada prací zabývajících se studiem čištění zejména lešitelných vápenců, mramorů používaných v Itálii, Francii a některých dalších zemích. Komplexní vyhodnocení čištění laserem na materiálech použitých na památkových objektech v Čechách zatím chybí. Tato studie si klade za cíl přispět k vyhodnocení čištění laserem na materiálech typických pro český region v kontextu standardně používaných metod čištění. V první části práce bylo hodnoceno čištění laserem a byly zkoumány možnosti regulace tak, aby byl dosažen optimální výsledek. V této fázi byl zkoumán zejména vliv regulace energetické hustoty, frekvence délky impulzu a energie. Další testy byly provedeny pro srovnání předvlhčení materiálu se suchou aplikací. Poté, co byla nalezena optimální nastavení pro aplikaci laseru na dané materiály, bylo provedeno srovnání s dalšími standardně používanými metodami čištění (mikropískování, chemické čištění). V závěru práce je provedeno srovnání těchto metod z hlediska citlivosti k substrátu, efektivity a míry kontrolovatelnosti.

Monument cleaning is one of the basic restoration processes from both the aesthetic and technological points of view. At present various cleaning techniques based on the use of water, abrasive methods or application of chemically reactive substances are used. In the past few years new cleaning technology employing laser has become entrenched abroad. There is a wide range of papers dealing with the study of cleaning, focused mainly on polishable limestones – marbles used in Italy, France and in some other countries. A complex assessment of laser cleaning of the materials used in monuments in the Czech Republic has not been accomplished so far. The aim of this paper is to contribute to the assessment of laser cleaning of materials typical for the Czech region in the context of commonly used cleaning methods. In the first part of the paper, laser cleaning was evaluated and the options of its regulation to obtain an optimum result were examined. At this stage, the impacts of regulation of energy density, frequency of the pulse length and energy were investigated. Other tests were carried out to compare application to pre-moistened material with dry application. Having found an optimum adjustment of laser application to particular materials, a comparison to other commonly used methods of cleaning (micro-sanding, chemical cleaning) was made. In the conclusion of the paper, these methods are compared, considering the aspect of sensitivity to the substrate, efficiency and degree of controllability.

Altmannovo panorama z roku 1640 - spolupráce Královské kanonie premonstrátů na Strahově s Národním archivem Praha na jeho záchraně

Altmann's Panorama from 1640 – Collaborative Efforts of the Royal Canonry of Premonstratensians at Strahov and the National Archive in Prague to Save the Panorama

Michal Ďurovič

Národní archiv, Praha
National Archives, Prague

E-mail: michal.durovic@nacr.cz

Jan Pařez

Královská kanonie premonstrátů na Strahově
Royal Canonry of Premonstratensians at Strahov

E-mail: honza@strahovskyclaster.cz

Klíčová slova: archiválie, panoramatický plán, konzervace, spolupráce

keywords: Archival material, Panoramic plan, Conservation, Collaboration

Altmannovo panorama je barevný pohledový plán na Vltavu od Svatojánských proudů až ke Karlovu mostu. Tato archiválie, dnes uložená v Národním archivu Praha, byla v roce 2006 restaurována. 270 cm dlouhý a 30 cm široký panoramatický plán nechal v roce 1640 zhotovit strahovský opat Kryšpín Fuk, v rámci příprav úprav řečiště Vltavy pro lodní dopravu, především soli. V příspěvku je popsána nejen historie této významné archivní památky, ale též postup jejího konzervování a restaurování. Záchrana Altmannova panoramatu je příkladem nejen úzké spolupráce historiků, restaurátorů a technologů, ale též spolupráce církevní a světské instituce.

The Altmann's Panorama is a coloured view plan of the Vltava river from the St. John's rapids until the Charles' bridge. The archival material, stored in the National archive in Prague today, was restored in 2006. Abbot Kryspin of Strahov had the panoramic plan (270 cm long and 30 cm wide) made within the preparation phase of the riverbed modification for shipment, especially of salt. The contribution describes not only the history of the notable archival material, but also the process of its conservation and restoration. Preservation of the Altmann's Panorama serves as an example of not only close collaboration of historians, restorers and technologists, but also collaboration of a church and a secular institution.

Restaurování a prezentace dekorací zámeckého divadla v Českém Krumlově

The Restoration and Presentation of the Scenery from Castle Theatre in Český Krumlov

Jiří Bláha

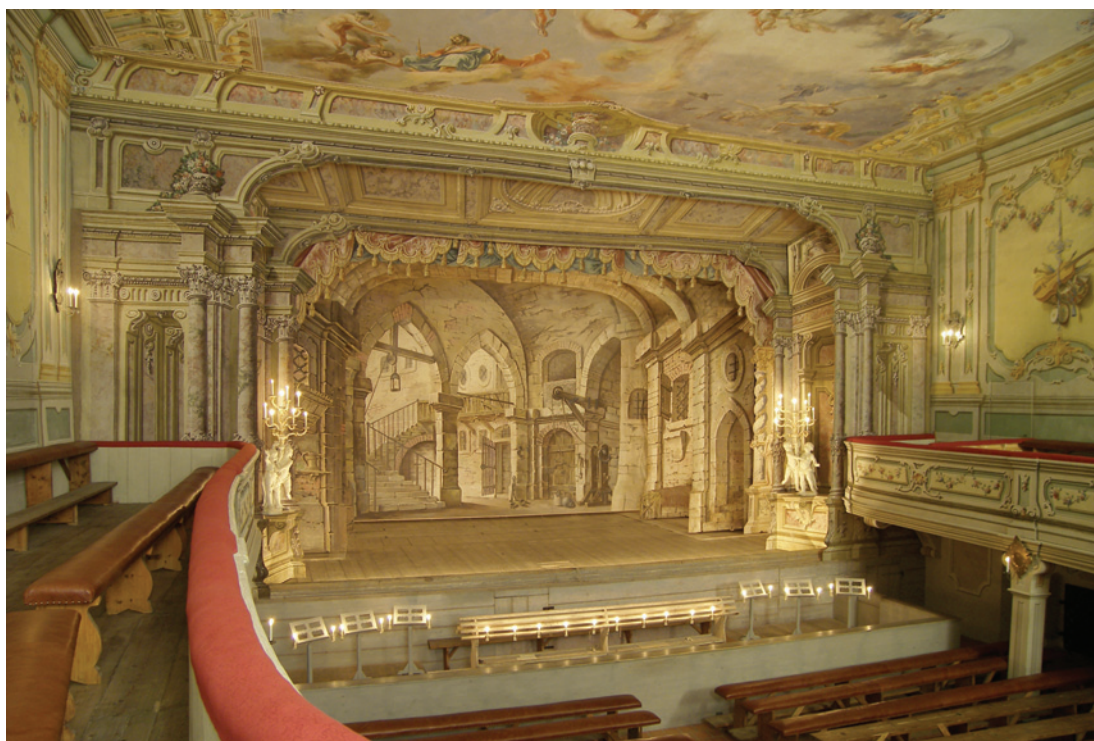
Nadace barokního divadla zámku Český Krumlov
Foundation of the Baroque Theatre in Český Krumlov

E-mail: blaha_ji@seznam.cz

Klíčová slova: Český Krumlov, zámecké divadlo, dekorace, restaurování

Keywords: Český Krumlov, Castle theatre, Scenery, Restoration

Součástí unikátně zachovaného zámeckého divadla v Českém Krumlově je i soubor jevištních dekorací, které patří k nejcennějším památkám svého druhu na světě. Dekorace byly postupně restaurovány od konce 50. let 20. století. Restaurování probíhalo v první fázi odděleně od ostatního vybavení divadla, soustředilo se zejména na pohledovou stránku dekorací a používalo postupy restaurování závěsných obrazů. Nebralo přitom v potaz funkční souvislosti a z unikátního historického pramene se tak postupně stával umrtvený muzejní exponát. Teprve na konci 80. let se změnila koncepce restaurování

celého divadla a veškerého jeho vybavení. Divadlo začalo být postupně vnímáno jako celek, ve kterém má každá součást vybavení své místo. Koncepce funkčního muzea s sebou přinesla i obrat v restaurování a prezentaci dekorací a větší ohled na jejich místo v komplikovaném celku.

One of the parts of the uniquely preserved castle theatre in Český Krumlov is a set of stage decorations ranking among the most precious artefacts of its kind in the world. The decorations were gradually restored with the works beginning in the 50s of the 20th century. In the first phase, the restoration was independent of the rest of the equipment of the theatre, focusing mainly on the appearance of the decorations and using the procedures for restoration of hanging pictures. The functional context was not considered which resulted in changing the unique historical source into a stale museum exhibit. Finally, at the end of the 80s the concept of restoration of the whole theatre and its equipment changed. The theatre started to be apprehended as a whole, in which every part of the equipment had its own place. The concept of a functional museum brought about a turn in the restoration and presentation of the decorations and, at the same time, a greater respect to their place within such a complicated whole. Specifika dokumentace fyzického stavu vzácných knihovních exemplářů

Specifika dokumentace fyzického stavu vzácných knihovních exemplářů

The Specifics of the Documentation of Physical Condition of Rare Library Objects

Jan Novotný

National Library CR, Department of Conservation, Prague
Národní knihovna ČR, Oddělení restaurování

E-mail: Jan.Novotny@nkp.cz

Klíčová slova: Rare library objects, Conservation documentation, Preservation of library funds
Keywords: vzácné knihovní exempláře, konzervátorská dokumentace, Ochrana knihovních fondů

V příspěvku je uveden stručný přehled fotografické dokumentace historických fondů, která je v Národní knihovně ČR pořizována pro účely prezentace a ochrany knihovních sbírek. Důraz je kladen na zachycení různých forem dokumentace restaurátorských zásahů, a to z hlediska vývoje, etického přístupu a systematické evidence. Popsáno je také několik specifických metod dokumentace z konzervátorských průzkumů a rozvedeny možnosti retrospektivního využití dokumentace z různých časových období při restaurátorských pracích, konzervátorských průzkumech a v specifických případech poškození nebo ztráty primárního exempláře. Samostatnou skupinu tvoří dokumentace z Archivu Národní knihovny, kdy na fotografických snímcích je zachycen způsob prezentace a vývoj etického přístupu k ochraně knihovního fondu. Restaurátorský informační systém ResIS byl navržen pro komplexní zpracování restaurátorské a konzervátorské dokumentace, dokumentace z výstav a výzkumných projektů

In the contribution, there is a brief list of photographic documentation of historic funds, which is made for the purposes of presentation and preservation of the library collections in the National Library of the Czech Republic. The emphasis is placed on capturing various forms of documentation of restoration treatments, namely from the view of the development, esthetic approach and systematic records. Several specific documentation methods of conservation examinations are described and the options of retrospective use of documentation from various periods of time during restoration treatments, conservation examinations and in the specific cases of damage or loss of the primary object. An independent group comprises the docu-

mentation from the Archive of the National Library, where the way of presentation and the development of the ethical approach towards the preservation of library funds is depicted in photographs. The restoration information system ResIS was designed for complex processing of the restoration and conservation documentation, as well as the documentation of exhibitions and research projects.

Příbramští ostrostřelci:

Z hlubin času a šera depozitářů na světlo světa

The Sharpshooters of Příbram:

From the Depth of Time and the Gloom of Depositaries to the Light of the World

Jan Šiblo

Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Litomyšl
University of Pardubice, Faculty of restoration, Litomyšl

E-mail: jansiblo@seznam.cz

Klíčová slova: ostrostřelci, Příbram, střelnice, terč, restaurování

Keywords: Sharpshooter squad, Příbram, Shooting range, Target, Restoration

Podobně jako mnoho dalších, mělo i město Příbram v 19. století svůj uniformovaný ostrostřelecký sbor. Přestože v tehdejší době šlo o jeden z nejvýznamnějších spolků města, dostalo se mu do této doby pouze nepatrné pozornosti badatelů-historiků, o povědomí běžných občanů města nemluvě. Svou roli sehrál jistě i fakt, že archiválie, které se dochovaly po působení sboru ve Státním okresním archivu v Příbrami, byly v havarijním stavu. Tento příspěvek, založený na diplomové práci vzniklé na Fakultě restaurování v roce 2012, pojednává nejen o záchraně těchto dokumentů, ale i o pátrání po historii sboru a „ostrostřeleckých“ předmětech v depozitářích Hornického muzea v Příbrami. Jak se nakonec ukázalo, díky tomuto komplexnímu přístupu, na jehož počátku stálo restaurování sborových archiválií, bylo možné rekonstruovat bohatou činnost sboru a na základě zjištěných skutečností pak dokonce obnovit i jeho činnost. V prosinci roku 2012 navázal obnovený sbor příbramských ostrostřelců na tradici, která je v Příbrami doložena k roku 1741 a která byla od roku 1918 na téměř sto let přerušena.

Tradici, která je pro Příbram o to důležitější, že odkazuje k její kdysi slavné historii. Tu totiž, díky asanaci starého města v padesátých letech minulého století, už v Příbrami připomíná pouze několik málo, především nemovitých památek.

Like many others, in the 19th century the town of Příbram used to have its own uniformed sharpshooter squad. Even though it was one of the most important associations of the town at that time, it has received only little attention of researchers-historians since then, not speaking of the ordinary town citizens. To some extent it was definitely influenced by the fact that the archival materials, which were preserved after the operation of the squad had finished in the State regional archive, were in critical condition. This contribution, based on the thesis created at the Faculty of Restoration in 2012, deals not only with the process of saving these documents, but also with the investigation into the history of the squad and the “sharpshooters’ ” objects in the depository of the Museum of Mining in Příbram. Finally, it emerged that on account of such a complex approach, initiated by the restoration of the archival materials, it was possible to reconstruct the rich activities of the squad and consequently, based on the findings, to restore its activity. In December 2013, the renewed Sharpshooter squad of Příbram resumed its activity and followed in the tradition, which had been documented for the first time in 1741 and which had been interrupted in 1918 for almost 100 years. The tradition is even more important as it refers to its formerly famous history, which can be unfortunately reminded only by a few, mainly immovable monuments, owing to the old town redevelopment in the 50s of the past century.

Interdisciplinarita v péči o kulturní dědictví II. Sborník abstraktů příspěvků
Interdisciplinarity in the Care for Cultural Heritage II. Conference proceedings (abstracts)

Petra Hečková (editor)

Vydala Univerzita Pardubice
Studentská 95, 532 10 Pardubice
www.uni-pardubice.cz

Počet stran: 40
Vydání I., 2013

Vytisklo Tiskařské středisko Univerzity Pardubice

ISBN 978-80-7395-631-8 (tisk)
ISBN 978-80-7395-632-5 (online)

ISBN 978-80-7395-631-8

9 788073 956318

Tato publikace vyšla v rámci projektu Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu (reg. číslo CZ.1.07/2.4.00/12.0036) financovaného z Operačního programu vzdělávání pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ